

Fonaments Socials del Comportament Humà

AC3 - Societat Moderna i Societat Mundial / Sociologia del Coneixement i de la Ciència

Entrega 01/06/03

- [GUIA MÒDUL V](#)
- [GUIA MÒDUL VI](#)
- [PRESENTACIÓ PAC 3](#)
- [CORRECCIÓ PAC3 \(Consultor: Jordi Sanz Porras\)](#)

GUIA MÒDUL V - SOCIETAT MODERNA I SOCIETAT MUNDIAL :**1. L'ENFOCAMENT SOCIOLÒGIC SOBRE LA MODERNITAT I LA POSTMODERNITAT****1.1. La Modernitat. Determinants històrics, econòmics i culturals**

Sorgeix amb el Renaixement (definida en relació amb l'antiguitat) :

- implica una gradual desaparició de l'ordre feudal i una consolidació de l'ordre capitalista.
- aparició de l'economia capitalista i de l'estat modern (K. Marx i M. Weber)
- discontinuïtat temporal i una ruptura respecte a la tradició

Característiques principals :

- Secularització i desencant del món: gradual desaparició de sabers mítics, religiosos i filosòfics tradicionals, i també una ruptura amb l'ordre escolàstic medieval i la seva substitució per la ciència.
- Dissociació entre l'ésser humà i la natura que passarà a ser objecte d'investigació per un subjecte lliure i racional.
- Intel·lectualització, racionalitat i instrumentalització: tot el finalisme de l'espirit religiós anterior es trenca en nom de la raó, instrumentada pel saber científic i abocada als mitjans a partir dels quals les persones puguin sotmetre la natura i posar-la al seu servei.
- Instauració del mètode científic: el món passa a ser concebut com un ordre sotmès a lleis.
- Separació entre mitjans i finalitats: són excloses del pensament científic totes les consideracions que invoquen el valor, la bellesa, la perfecció o la finalitat.
- Creixent diferenciació dels diversos àmbits de la vida social: la ciència, la moral i l'art ja no depenen de la religió i es converteixen en pràctiques independents i autònomes.
- Creació de l'estat modern: l'administració burocràtica racional, el sistema tributari centralitzat, el poder militar permanent i el monopoli de la violència són les característiques sobre les quals s'assenta la creació de l'estat modern. L'empresa capitalista pressuposa una força de treball formalment lliure i una organització racional de la producció basada en el càlcul i la utilització tècnica del coneixement científic.
- Establiment de principis universals: universalisme, individualitat, racionalitat.

1.2. La Il·lustració. La modernitat universal

La Il·lustració es basava en tres principis: universalitat, individualitat i autonomia. L'universalisme advocava per la igualtat de totes les persones independentment de la seva raça, religió, sexe, nació o classe social. Amb el principi d'individualitat, els il·lustrats van voler trencar amb les visions comunitaristes que consideraven la persona com a part d'un col·lectiu (el clan, la tribu, la polis). Con a conseqüència, la persona passa a ser subjecte de drets.

1.3. El procés de modernització i els seus efectes sobre el comportament individual i col·lectiu

Modernització designa un procés de desenvolupament gradual i no acabat.

Segons la sociologia del desenvolupament, aquest terme indica els "efectes del desenvolupament econòmic sobre les estructures socials i els valors tradicionals" i "Les etapes de desenvolupament social basades en la industrialització, l'expansió de la ciència i de la tecnologia, l'Estat-nació modern, el mercat capitalista mundial, la urbanització (...)". M. Featherstone (1990)

1.3.1. Fases del capitalisme: capitalisme de producció, societat de consum i societat de consum segmentada

1) Característiques del capitalisme de mercat: efecte a la construcció de la identitat dels individus

- Característiques del mercat : explotació de la mà d'obra, llargues jornades de treball i extracció de grans plusvàlues. 1ª crisi del mercat per sobreproducció industrial, depressió econòmica del 1929.
- Objecte de consum : destinat a satisfer les necessitats bàsiques dels consumidors.
- Actituds envers el consum : conducta ascètica que rebutja el luxe i el gaudi e béns materials. S'imposa una racionalització de totes les esferes de la vida i el treball ardu i sistemàtic.
- Ètica : protestant.
- Argument : l'ètica religiosa protestant descansa en un sistema de valors que va fomentar un ordre social basat en la racionalitat creixent de la producció gràcies a considerar l'èxit en el treball com a senyal d'elecció divina.
- Concepció de l'ésser humà i trets de personalitat : predomini de l'homo economicus, pressupòsit de la teoria econòmica utilitarista. Individu racional i sobirà en les seves decisions, que fa els seus intercanvis en un "mercat lliure" amb estils de vida molt estructurats orientats cap a l'estalvi i el consum instrumental. Individualista, prudent, ascètic, sobri i amb escassos vincles externs. El referent religiós es converteix, en les primeres fases del capitalisme, en un element essencial en la constitució de la identitat dels individus, i conforma un tipus de personalitat adequada a la forma de producció imperant.

2) Característiques de la societat de consum de masses. Efectes en la construcció de la identitat dels individus

- Característiques del mercat : implantació d'un ordre industrial fordista, producció en sèrie, treball en cadena i consum de les masses. Reducció de la jornada de treball, implantació del sistema de Seguretat Social i de l'estat del benestar, estalvi col·lectiu i incentius per al consum al qual accedeix la classe treballadora.
- Objecte de consum : satisfer els desitjos dels consumidors. El consum serveix de base per a una diferenciació simbòlica en evocar la posició social del consumidor. S'inicia una fase de renovació contínua dels objectes; aquests són constantment maquillats amb nous i minúsculs detalls a fi d'establir un ritme frenètic de consum.
- Actituds envers el consum : la publicitat substitueix els grups primaris en les seves tasques de socialització dels individus. Els productes són consumits pel seu valor simbòlic i de disseny, tots dos regulats segons una lògica del desig i expressats segons un sistema de marques. El consum és presentat com una manera d'assolir la felicitat i l'autorealització.
- Ètica : aparició d'un nou ethos basat en un model hedonista i lúdic, valors fonamentats en l'autorealització i en la felicitat buscades en el mateix acte de consumir. La individualitat es pot forjar en la identificació amb els valors associats als objectes de consum.
- Argument : consum accessible a tots. Es crea un nou concepte de democràcia, en el qual es desitjos de participació política dels ciutadans són substituïts pels desitjos de participació en el consum. Davant la idea dels drets dels ciutadans es popularitza la idea dels drets del consumidor.
- Concepció de l'ésser humà i trets de personalitat : la modernització, l'expansió per fluxos migratoris al final del segle XIX, la intensa urbanització, el creixent anonimats, la pèrdua dels referents ètics i religiosos tradicionals, faran proliferar nous fenòmens psicosocials associats a l'estil de vida moderna que provoquen inestabilitat psíquica als individus, que busquen en el consum una font d'estabilitat psicològica, preservant la seva autonomia i individualitat. L'homo ludens substitueix l'homo economicus. La prudència i sobrietat del codi moral protestant són substituïdes pels nous valors de "llibertat econòmica" que influeixen en la creació d'un nou subjecte amb característiques de personalitat diferents: més social i comunitari, amb més necessitat de distinció i aprovació social, de naturalesa més "sensible" i estètica, més simbòlic i fetixista.

3) Característiques de les societats de consum segmentades. Efectes en la construcció de la identitat dels individus

- Característiques del mercat : desenvolupament i expansió de noves tecnologies generadores de nous processos d'informatització. Noves formes de divisió transnacional del treball que resulten en una reestructuració del procés de producció. Globalització de l'economia i pèrdua del poder de l'estat nació.
- Objecte de consum : fundat principalment en les imatges de marca dels productes. La diversitat de béns disponibles al mercat és entesa com un increment de les possibilitats d'elecció del consumidor. La democràcia és presentada com la capacitat que té cada individu per a elegir lliurement entre els objectes del consum.
- Actituds envers el consum : suposada elecció lliure i sobirana de béns i serveis. Intensa estimulació de l'imaginari del consumidor per mitjà de la publicitat. Referència a la plenitud de l'ésser humà per mitjà de l'adhesió a estils de vida marcats pel consum.

- Ètica : hedonista, abocada al consum personalitzat.
- Argument : consum individualitzat. El nou consum es presenta com una diversitat de productes destinats per a segments socials heterogenis. El consum diferenciat es converteix en una forma d'identificació grupal en establir diferents estils de vida.
- Concepció de l'ésser humà i trets de personalitat : creença en la "racionalitat" i "sobirania" del consumidor. Exacerbació de l'individualisme. Personalitat hedonista abocada a interessos particularistes.

1.4. La postmodernitat: concepte, característiques principals i implicacions psicosocials

La postmodernitat, com a període històric, està relacionada amb les transformacions socials, culturals, econòmiques i polítiques que van sorgir als anys seixanta.

Característiques principals :

- Nihilisme i sospita de la raó il·lustrada : absència de veritats totalitzadores. Renaixement de noves formes de reencantament del món: misticismes, esoterismes, fonamentalismes, autoritarisme carismàtic i fascinació davant les imatges del consum.
- Neindividualisme : falta de creença en els ideals col·lectius.
- Immediatisme i hedonisme : culte al present. El culte al cos i la moda dirigeixen la conducta individual i canalitzen els interessos dirigits anteriorment al canvi de les estructures socials.
- Fi de la història : pèrdua del sentit emancipador de la història i de la fe en el progrés o en qualsevol altra utopia la finalitat de la qual sigui la construcció d'un món més humà d'acord amb els ideals de la Il·lustració.
- Pensament feble : absència d'una ideologia capaç d'explicar el món. Apoteosi del light i predomini del llenguatge de la imatge davant el llenguatge verbal o textual.
- Estetització de la vida : abolició de la frontera entre l'art i la vida quotidiana. Multiplicitat estilística, afavoridora de l'eclecticisme i la barreja de codis. Predomini del pastitx -imitació i barreja d'estils antics- en un món en el qual la innovació estilística no es considera possible. Recerca de valors estètics i defensa del relativisme cultural a la defensa de valors ètics.
- Noves formes de relació social : renúncia als projectes de transformació social. Relacions socials més descompromeses i, en ocasions, de caràcter virtual.
- Visió irònica de la realitat social : predomini de la ironia i l'humor davant l'argumentació racional.
- Subordinació de cultura a la lògica del mercat : el mercat absorbeix els productes culturals i els converteix en mercaderies.
- Relativisme : crítica a l'esperit universal preconitzat per la Il·lustració. Retorn als particularismes, en els quals s'emfasitzen les diferències locals.
- Fi de l'"era de la representació" : era de les simulacions, en què el simulacre ocupa un paper d'equivalència amb el que és real.

1.4.1. Postmodernitat i identitat: trets de personalitat predominant

D'acord amb diversos autors contemporanis la personalitat preponderant en l'anomenada postmodernitat és la personalitat narcisista.

Característiques :

- exigència per la diversitat i la pluralitat
- busca de l'autorealització
- centrat en si mateix
- particularista i hedonista
- centrat en l'eficiència
- persegueix la fama i la celebritat, gairebé com un dret natural
- manipulador, utilitza els altres com a instruments de confirmació i admiració de si mateix
- distanciament i apatia respecte a les qüestions col·lectives i falta d'identificació amb el bé comú
- principal interès en un consum il·limitat de béns i serveis

1.4.2. Diversos posicionaments teòrics sobre la postmodernitat

El postmodernisme representaria una reacció al "modernisme universal", un allunyament d'aquest, concebut per alguns com a positivista, tecnocèntric i racionalista, en oposició a les anomenades tendències postmodernes que privilegien l'"heterogeneïtat", "la pluralitat" i "la diferència".

1.4.3. Teòrics de la postmodernitat

Escola de Frankfurt : Horkheimer, Adorno, Benjamin, Marcuse i Habermas).

- Horkheimer i Adorno : Denúncia del domini de la tècnica com una nova forma d'uniformització de les consciències.
- Marcuse : "la raó representa la potencialitat més elevada de l'home i de l'existència, ambdós es pertanyen l'un a l'altre".
- Habermas : la modernitat no ha acabat de fer el seu projecte i, per tant, no es pot considerar com a desapareguda. Hem de prosseguir amb els ideals d'emancipació social de la Il·lustració si no volem tornar a la barbàrie. Ètica social basada en una "raó comunicativa", construïda sobre el diàleg entre les persones.

Jean-Francois Lyotard

la societat postmoderna comprèn una multiplicitat de jocs de llenguatge, incompatibles i diversos entre si, amb principis propis de legitimació. En aquest sentit, cada camp del saber tindria els seus propis principis de justificació. La ciència no pot, en la seva opinió, atribuir-se l'última paraula sobre la legitimitat o superioritat d'una forma de coneixement sobre una altra. En aquest sentit, Lyotard advoca per una "autonomia fragmentadora de les micronarratives", a favor de tota diversitat cultural. En última instància, cada comunitat lingüística està legitimada per a fer servir la seva pròpia forma de narrar el món.

Richard Rorty

crítica a les concepcions tradicionals del coneixement com a representació d'un món extern. Considera que és impossible una fonamentació del nostre coneixement apel·lant a nocions com les de veritat o representació. El seu interès pel coneixement rau en la seva utilitat com a instrument que guï les nostres accions. La veritat, en la seva opinió, és "el que és millor per a nosaltres creure".

Frederic Jameson

No hi ha una ruptura radical amb la modernitat que en justifiqui l'ús de la paraula postmodernitat. El postmodernisme sols seria una denominació útil per a designar el paper central que té en l'expansió del capitalisme multinacional contemporani la globalització de la cultura. Una cultura subordinada al mercat, objecte de mercaderia.

2. EL CANVI SOCIAL EN LES SOCIETATS DE CONSUM CONTEMPORÀNIES. ELS PROCESSOS DE GLOBALITZACIÓ I ELS SEUS EFECTES

La globalització representa la generalització i intensificació de la racionalitat capitalista, basada en els recursos de la ciència i la tecnologia. Així mateix, implica la lliure circulació del capital financer, però no dels treballadors de les regions menys desenvolupades econòmicament.

Les formes d'organització, producció i consum de la globalització es continuen basant en una economia de mercat que necessita un consumisme generalitzat i segmentat perquè el capital que prové dels països econòmicament desenvolupats hi retorni. Aquesta situació sosté un desenvolupament desigual no sols econòmic, sinó que també implica noves relacions de poder entre les nacions i els ciutadans de diferents països.

Hem de diferenciar entre "globalització" i "imperialisme". Mentre que la idea d'imperialisme implica un centre, que és la metròpoli, a partir del qual s'imposa un model de dominació sobre la perifèria, constituïda per les nacions dependents o colònies, la globalització implica una nova divisió transnacional del treball i la producció, en la qual la distinció entre centre i perifèria es torna insuficient, en existir múltiples pols de poder i no un únic nucli central.

2.1. Orígens de la globalització

Podem destacar dos períodes en l'expansió de les societats globals:

- Després de la Segona Guerra Mundial (1939-45), període de ràpid desenvolupament industrial en què les exigències del mercat mundial possibiliten una alta productivitat gràcies a la capacitat d'innovació tecnològica i la competitivitat entre grans empreses.
- Després de la guerra freda (1946-1989), amb la caiguda del mur de Berlín i la gradual desintegració del bloc soviètic, l'economia capitalista passa a tenir una dimensió mundial.

2.2. Aspectes culturals i simbòlics de la globalització. Els nous referents de la identitat transcultural

Mundialització : aspectes pròpiament culturals i simbòlics de la globalització. implica una determinada "concepció del món".

Globalització : aspectes econòmics i tecnològics els mecanismes dels quals són els mateixos per a tot el planeta.,

La supremacia de l'esfera econòmica sobre l'esfera cultural és un dels efectes de la globalització, la qual fa que els objectes signe es consumeixin pel seu caràcter simbòlic: "diferenciació", "llibertat", "acceptació social", "seguretat", "individualitat", etc.

2.3. Homogeneïtat i segmentació

L'homogeneïtzació es dona de manera transnacional, dirigida a grups que comparteixen els mateixos estils de vida, gustos i preferències.

La segmentació es dona a l'interior de cada país, d'acord amb les característiques específiques dels seus consumidors.

La globalització es refereix a una expansió del capital mitjançant l'oferta i no necessàriament mitjançant la demanda.

2.4. La indústria cultural i la globalització del mercat

La cultura de masses, en incorporar les noves tecnologies, produeix béns cada vegada més específics i diversificats per a cada públic, i així crea més llibertat d'elecció.

La diversificació de la capacitat productiva i de consum s'identifica amb el pluralisme i la diversificació dels individus.

3. LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ I LES NOVES TECNOLOGIES

3.1. Característiques principals de les societats mediàtiques

Un factor decisiu que va possibilitar els recents impulsos expansionistes de la globalització va ser el desenvolupament dels mitjans de comunicació, les anomenades noves tecnologies.

L'era postmoderna es caracteritzaria pel poder dels mitjans de comunicació de massa, que tenen en la indústria audiovisual el seu principal recurs. Davant l'Església o els intel·lectuals d'èpoques anteriors, els mitjans de comunicació de massa s'enigeixen en agents indiscutibles d'influència social, generadors d'opinió.

3.2. La producció de sentit en l'era de la informació

Segons Baudrillard, els mitjans de comunicació han aconseguit fer desaparèixer tota diferència entre realitat i ficció, entre el que és aparent i els que és real, entre simulacre i veritat.

La construcció simbòlica de la realitat pertany menys a l'àmbit dels individus i les seves relacions interpersonals i intergrupals, i és cada vegada més el producte d'un material fabricat externament pels mitjans de comunicació. Hi ha una capacitat cada vegada més gran dels mitjans per a construir simbòlicament la realitat.

3.3. Els efectes de les noves tecnologies en la constitució de les subjectivitats contemporànies i en la formació dels vincles socials

En els nous recursos econòmics s'observen tant implicacions polítiques -pel que fa a noves formes de control social- com repercussions sobre els processos d'individualització i de formació de vincles socials, concernents al que denominem cultura del narcisisme.

GUIA MÒDUL VI - SOCIOLOGIA DEL CONEIXEMENT I DE LA CIÈNCIA :**1. L'EVOLUCIÓ DEL CONEIXEMENT**

L'aparició del llenguatge durant el desenvolupament de l'evolució biològica és un esdeveniment vertaderament decisiu. El llenguatge possibilita el desenvolupament de la cultura.

En definitiva, els humans som el resultat de dos tipus d'evolució: la biològica i la cultural. Els gens són les unitats de transmissió dels trets genètics, i el *memes* (Dawkins), les unitats de transmissió cultural. La cultura, en tant que producte humà, se'ns apareix així com la nostra forma específica d'adaptació.

2. EL LLEGAT GREC I LA CIÈNCIA MODERNA: LA RECERCA DEL MÈTODE

Les idees gregues van significar el pas del mite al logos.

Idees fonamentals :

- A l'Univers, al Cosmos, hi ha una legalitat, un ordre; però, a més, que aquest ordre és susceptible de ser expressat racionalment, lògicament, lingüísticament -logos pot significar justament aquestes tres coses. La naturalesa es regeix per lleis, segons unes seqüències causals que els humans podem descobrir i fins a cert punt explicar racionalment, sense apel·lar a la intervenció de poders sobrenaturals.
- No hi ha res d'immutable en la natura. Tot és canvi perpetu.
- Els sentits són enganyosos però el més fiable, del qual hem de dubtar menys, és el de la vista. Però el vertader coneixement no és el dels sentits, sinó el de les idees, el coneixement intel·lectual. Aquest és el saber genuí (episteme).
- Enteniment i sentits es necessiten mútuament.
- No hi ha esdeveniment al món que succeeixi de manera capritxosa o per atzar.

El subjecte cognoscent, en el pensament grec, no està determinat per cap influència extracognoscitiva, sigui cultural, social o personal.

3. ELS PROCESSOS DE RELATIVITZACIÓ**3.1. La relativització historicocultural****3.2. La relativització sociològica: la sociologia del coneixement**

D'entre les diverses definicions proposades de la sociologia del coneixement és possible extreure'n un factor comú: es tracta de posar en relació "societat" i "coneixement". Però immediatament sorgeixen els desacords respecte, almenys, els punts següents:

- Naturalesa d'aquesta relació: si és causal, funcional, lògica, "determinant en última instància", etc.
- Quins elements d'aquesta societat són els autènticament rellevants: la forma de producció, el gènere, el sexe, l'edat, l'estatus, la classe social, grups socials (inclosos els científics), etc.
- Tipus de coneixements afectats: el sentit comú, la moral, l'art, la literatura, la ciència i, dins d'aquesta, els coneixements de les ciències formals, naturals i socials.

Hi ha un acord generalitzat en el fet que va ser Marx qui va plantejar les idees germinals de les quals sorgiria la sociologia del coneixement posterior.

Cal remarcar diverses idees:

- La nostra pròpia reproducció i supervivència té un caràcter constitutivament social.
- L'estructura econòmica constitueix el fonament últim, els fonaments diríem de tota societat.
- A partir d'aquella base i sobre aquesta, s'aixequen els sistemes polítics i jurídics d'aquesta formació social. Queda dit, per tant, que la dimensió econòmica, per Marx, determina tant el règim polític com l'aparell juridicolegal que regula la convivència social.
- La vida intel·lectual en general, és a dir, art, religió, moral, ciència, està així mateix condicionada per aquesta infraestructura econòmica.
- La "determinació" o condicionament assenyalat per Marx és "unidireccional", de baix cap a dalt, encara que és just reconèixer que en cartes i en altres textos tant Marx com Engels van arribar a admetre que també hi havia influència "cap a baix", és a dir, que també les idees -religioses, estètiques i sens dubte, científiques- podrien al seu torn reobrar sobre les altres dimensions "inferiors".

3.3. La sociologia de la ciència

Segons Merton, hi ha quatre preceptes fonamentals :

L'universalisme. : els criteris de la veritat científica han de ser objectius, en el sentit d'impersonals. La veritat científica no ha de dependre de la raça, nacionalitat, religió o classe social de l'investigador.

El comunisme : els resultats científics "són producte de la col·laboració social i estan destinats a la comunitat". Els drets de propietat del científic són mínims, i es limiten a la "gratitud i estimació".

El desinterès : les activitats científiques estan subjectes a un control sense parangó en altres activitat professionals.

L'escepticisme organitzat : es tracta d'una norma alhora metodològica i institucional. La ciència és crítica, s'até als seus criteris d'objectivitat, de respecte als fets, conscient de la provisionalitat dels seus resultats.

4. LES "NOVES" FILOSOFIA I SOCIOLOGIA DE LA CIÈNCIA

4.1. La nova filosofia de la ciència

Wittgenstein va influir precisament cap als anys trenta en un moviment filosòfic molt important denominat positivisme lògic per al qual la ciència física constituïa la suprema forma de coneixement de manera que tots els altres sabers l'havien d'imitar en els seus procediments si es volien constituir com a ciències, incloent-hi les ciències socials.

Però el pensament del filòsof austríac va canviar radicalment més tard: La veritat o falsedat de les nostres afirmacions sobre el món, conclou el geni vienès, no s'estableixen mitjançant la seva "correspondència" amb la realitat extralingüística. Som els humans els qui decidim què és vertader i què és fals. Amb les seves paraules, "vertader i fals és el que els homes diuen; els homes concorden en el llenguatge".

Segons Kuhn, la història de la ciència mostra que el seu desenvolupament és discontinu, amb ruptures, no acumulatiu, i per tant, qüestiona la noció de progrés científic (finalment acceptat per Kuhn). Hi ha períodes de ciència normal en la qual els científics duen a terme les seves tasques d'investigació sense grans sobresalts. Però ocasionalment sorgeixen problemes als quals les teories i els mètodes consagrats no saben donar resposta. La disciplina en qüestió entra en un estat de crisi que dona lloc eventualment a una revolució científica capaç de solucionar aquests problemes. Passat el temps, el nou paradigma sorgit després de la revolució científica entrarà, si escau, en crisi i serà substituït per una altre nou paradigma, i així successivament. El terme paradigma és fonamental en el pensament de Kuhn.

Cal distingir diferents paradigmes (grups científics) segons diferents nivells. El més general seria, per exemple, el dels científics naturals. I dins d'aquests la comunitat dels físics, químics, zoòlegs, etc. Entre els físics, al seu torn, hi ha especialistes (agrupats) en física de l'estat sòlid, astrofísics, etc. Cada grup, és clar, utilitzant el seu propi "joc del llenguatge".

D'altra banda, si cada grup de científics (paradigma) estudia el seu àmbit d'investigació des del seu "joc del llenguatge" compartit, és evident que en molts casos sorgiran paradigmes no commensurables entre si. De la mateixa manera que hi ha jocs que s'assemblen uns més que els altres -el futbol i el rugbi o les dames i el parxís- i d'altres que són completament diferents -els escacs i el tennis-, així s'esdevé amb els paradigmes: és més fàcil que s'entenguin entre ells físics de l'estat sòlid i químics inorgànics que els geòlegs amb els psicòlegs conductistes. És el que es denomina la incommensurabilitat entre paradigmes. Concepte que neix de la substància mateixa de la noció de paradigma: cada paradigma instrumenta els seus propis conceptes, teories, mètodes, valors, etc. que són compartits pels membres d'aquesta comunitat científica.

4.2. La nova sociologia de la ciència

González de la Fe i Sánchez Navarro caracteritzen els estudis socials de la ciència d'aquesta manera:

- Hi ha un rebuig de la distinció positivista clàssica entre context de descobriment -que admeten que pot ser estudiat per psicòlegs, historiadors i sociòlegs per a saber com es generen hipòtesis o inventen idees- i context de justificació, és a dir, el conjunt de procediments logicoformals que "verifiquen" la veritat o no d'aquestes hipòtesis. Els estudis socials de la ciència tracten de posar en relleu que en el context de justificació també intervenen processos i factors psicosocials.
- Relativització de la veritat i la racionalitat. Ambdós conceptes són relatius a èpoques i situacions concretes. La ciència, per fi, seria resultat de processos de negociació i interacció social entre els científics.
- La ciència és una construcció social, no un reflex o representació de la realitat.
- La unitat d'anàlisi de la producció científica no és el geni individual, sinó persones de carn i ossos que s'agrupen en comunitats científiques en les quals es produeixen processos idèntics socials comuns a altres grups socials: poder prestigi, fraus, recompenses, etc.

Interessos instrumentals de la filosofia de la ciència:

- Interessos professionals: propis de la comunitat científica que impulsen els seus membres a explotar les seves capacitats, adquirir estatus i recompenses econòmiques.
- Interessos comunitaris: tenen a veure amb el prestigi del col·lectiu científic en qüestió, i la recerca del seu reconeixement social.
- Interessos generals: inclouen interessos polítics, econòmics i ideològics, i són decisius en el reconeixement de la ciència per part de la mateixa societat.

Crítiques al postmodernisme des d'un punt de vista epistemològic:

- La seva crítica del "representacionisme", això és el seu rebuig de la vella tesi del "realisme semàntic" segons el qual el llenguatge representa, neutralment, les coses que són "allà fora".
- S'ha de valorar la seva crítica demolidora contra tot intent de "fonamentació" del coneixement. No hi ha bases, principis, fonaments sobre els quals recolzar ulteriors discursos.
- El postmodernisme atorga un paper preeminent d'"hiperrealitat". Els mitjans d'informació determinen que el que és real sigui, abans que res, espectacle, imatge, simulacre.
- El postmodernisme duu a terme una entronització del subjecte empíric del coneixement com a "garantia" última de validesa de tot possible discurs. La "racionalitat postmoderna" ni apel·la a algorismes ni es fonamenta en no-res.

5. APLICACIONES A LA PSICOLOGIA

5.1. Els paradigmes i la psicologia

El tema central del debat era l'ús de la ciència com a instrument de control dels éssers humans. Segons Skinner som controlats i al seu torn controlem altres persones són, senzillament, fets que són aquí. A judici de Skinner, la ciència experimental de la conducta ha d'intervenir decidint l'eficàcia -i moralitat- de les tècniques de control de la conducta de les persones.

Rogers respon que la ciència és incapaç de resoldre problemes ètics; la ciència només pot instrumentar mitjans respecte a determinades finalitats. Però aquestes finalitats són fora de la ciència i anteriors a aquesta. Hi ha dades que proven l'existència de la llibertat i la responsabilitat humanes.

5.2. Els valors i la psicologia

Els valors epistèmics giren entorn de l'obtenció dels coneixements i són utilitzats, més o menys conscientment, pels científics en les seves tasques habituals. Així, valors com l'exactitud predictiva, la coherència interna d'una teoria, la seva senzillesa i fins i tot bellesa, constitueixen guies de comportament per als investigadors.

PRESENTACIÓ PAC 3 - NOTICIA PER L'ANÀLISI - MÒDUL V :

Aquestes línies d'anàlisi són per oferir-vos unes guies que us facilitin l'anàlisi. No s'han de realitzar totes les línies proposades, sinó cal escollir-ne una i fer-ne un anàlisi.

Línies d'anàlisi

- Què entenem com a globalització i com es materialitza en el cas dels EUA ? Què entenem per mundialització i com es materialitza en el cas dels EUA?
- Aquesta dominància dels EUA com a potència global es pot entendre tant sols en termes econòmics ?. Com juguen els conceptes de globalització i mundialització la societat mundial actual
- Creieu que el concepte d'aldea global és important per entendre la globalització/mundialització que s'està portant a terme els EUA ?. La nostra aldea global es pot definir com una societat mediàtica ?.

EE UU asume su condición de imperio global

La seguridad es la palabra clave de la nueva doctrina estratégica de la única superpotencia

ENRIC GONZÁLEZ | Washington

'El triunfo de la libertad y el futuro del mundo civilizado dependen ahora de nosotros'. Esta frase fue pronunciada el pasado martes por el vicepresidente de EE UU, Dick Cheney, en una base norteamericana en Egipto. 'Nada es más importante que nuestro presupuesto militar', dijo George W. Bush en su visita, el viernes, a un cuartel de Carolina del Norte. Ambas afirmaciones reflejan el ánimo con el que Washington afronta la 'segunda fase' de la guerra contra el terrorismo y, sobre todo, demuestran que EE UU ha asumido sin reparos, tras el 11 de septiembre, su condición de imperio mundial.

En la nueva doctrina geoestratégica de Estados Unidos, la palabra clave es 'seguridad'. La paradoja consiste en que el país más poderoso de la historia actúa a partir del miedo a nuevos atentados, y en que su agresividad, percibida como arrogancia en gran parte del planeta, esconde un cierto pánico ante el vacío. Europa critica a EE UU por no contar con sus aliados, mientras Washington se queja de carecer de interlocutores válidos. Desde su punto de vista, la caída de la URSS y la incapacidad europea para erigirse en potencia han dejado a EE UU como responsable único del mundo.

'No queremos este papel. No estamos hechos para la función imperial. Pero alguien tiene que resolver los problemas', opina Marc Trachtenberg, profesor de estrategia de seguridad e historia de la diplomacia en la Universidad de California-Los Ángeles (UCLA). 'Los europeos se quejan y, sin embargo, les resulta muy cómodo que les garanticemos el suministro de petróleo o les solucionemos conflictos internos como el de Kosovo', agrega.

Una parte de la política exterior estadounidense refleja las características de la actual Administración republicana, dirigida por un presidente altamente emocional, cargada de *halcones* y muy vinculada a la industria militar. También obedece al ansia de justicia y venganza de una gran mayoría de los ciudadanos, expresada de forma diáfana en las encuestas. Casi nadie duda, sin embargo, que cualquier otra administración actuaría, a grandes rasgos, de forma similar. Académicos como Cosimir Yates, director del Centro para la Paz y la Seguridad de la Universidad de Georgetown, se sorprenden de que el resto de Occidente no perciba tan claramente como EE UU 'un peligro que afecta a todos' y consiste en 'la combinación del terrorismo global y armas de destrucción masiva'.

'Es comprensible que algunas potencias regionales teman que el imperio americano aproveche las circunstancias para expandir su dominio global. Pero ese dominio también perjudica a EE UU, cuyo ejército siempre está al límite de sus recursos y cuya presencia en decenas de países provoca animadversión', comenta Yates.

Washington preferiría disponer de aliados que asumieran alguna de sus bases exteriores o alguna de sus funciones en zonas tan inestables como Oriente Próximo o Asia Central. Europa no puede. Incluso en su habitual misión secundaria como fuerza de paz, los países europeos son subsidiarios. 'Si los americanos abandonaran Afganistán, nosotros no podríamos seguir ejerciendo funciones policiales y tendríamos que irnos antes que ellos', comentaba recientemente un diplomático europeo acreditado ante la ONU. ¿Por qué? 'Porque tenemos que irnos con sus aviones. Sin ellos, no podríamos evacuar nuestras fuerzas'.

Estados Unidos ha apostado por un sistema de seguridad internacional basado en la potencia de su ejército. Europa prefiere ofrecer ayudas al desarrollo. La opción europea, quizá más efectiva a largo plazo, se ve dañada por su relativa incoherencia diplomática y 'por su falta de realismo', señala el profesor Trachtenberg, quien advierte de que la falta de contrapesos al poderío americano crea 'resentimiento' y riesgos futuros: 'Podemos llegar a intoxicarnos con nuestra fuerza e impulsar políticas disparatadas, basadas en la imposición de nuestro sistema y nuestra ideología al resto del mundo'.

El desinterés europeo por la fuerza militar asombra a los estadounidenses. Convertir una bomba normal en una *bomba inteligente* cuesta 18.000 dólares (20.000 euros), pero UE carece de esas armas. Parte de las fuerzas de paz alemanas tienen que volar a Afganistán en aviones alquilados en Rusia y Ucrania, por falta de aviones propios. Mientras el Pentágono gasta en investigación y desarrollo 28.000 dólares por soldado, la media europea es de 7.000. 'Eso sí, cuando nosotros utilizamos la fuerza, nos llaman matones', ironiza Trachtenberg. 'Gracias a Dios', añade, 'hace ya tiempo que los estadounidenses no hacen ningún caso a lo que dicen los europeos'.

¿Matrimonio de conveniencia o un nuevo orden mundial?

BRIAN CUTTER

Brian Cutter es experto en relaciones internacionales.

La desintegración de la Unión Soviética, el final de la Administración de Clinton y la elección de George W. Bush como presidente de Estados Unidos puso a China y a Estados Unidos, si no en trayectoria de choque, al menos en una situación bautizada por Bush como 'competencia estratégica'.

Entre los principales temas de discusión entre Estados Unidos, la única superpotencia, y la República Popular China, que tiene la posibilidad de acabar uniéndose a Estados Unidos en la categoría de superpotencia, se encuentran:

- El pésimo historial en materia de derechos humanos de la República Popular China.
- La duda constante de Estados Unidos sobre la renovación de la categoría de nación más favorecida de la República Popular China.
- El apoyo que tradicionalmente ha prestado el presidente Bush a Taiwan, incluida la decisión de levantar la prohibición sobre las ventas de las armas previamente rechazadas a Taiwan.

La rivalidad empezará a destacar de nuevo cuando la lucha antiterrorista deje de ser una prioridad

- El aumento de la fuerza del grupo de presión de Taiwan en EE UU tras la victoria electoral de los republicanos.
- El rearme militar y el armamento de la República Popular China.
- Las actividades 'de espionaje' de la República Popular China en Estados Unidos.
- Las dificultades que las autoridades de la República Popular China ponen a las empresas estadounidenses que tienen intereses económicos o comerciales en la República Popular China.
- La preocupación estadounidense por la saturación de los mercados de Estados Unidos con productos chinos baratos.
- El aumento de la influencia de la República Popular China en la escena asiática.
- Las señales y medidas de la República Popular China y Rusia para mejorar sus lazos y coordinar políticas (por ejemplo, la no aceptación de las opiniones estadounidenses sobre la cuestión de las sanciones continuas de Naciones Unidas contra Irak).

- Las exportaciones de armas de China a países como Irán y Siria.
- La transmisión de la tecnología de misiles de la República Popular China a Pakistán.
- El sistema de defensa de misiles antibalísticos de Estados Unidos.
- Las diferencias personales y de liderazgo entre Bush y Zhang Ze Min.

Las cuestiones enumeradas, además de otras adicionales, sirven como clara indicación de que no todo va bien en las relaciones entre los dos países y de que hay suficientes motivos para que ambos se enfrenten en cuestiones tanto bilaterales como internacionales.

¿Han cambiado radicalmente la situación los ataques terroristas del 11-S contra Estados Unidos? ¿Han hecho que se evaporen los temas de disputa entre la República Popular China y Estados Unidos, y creado una nueva base para que las dos naciones corrijan su trayectoria de choque y establezcan una amplia base de cooperación y unidad de objetivos?

Eso parece. A pesar de los muchos problemas que tiene para intentar liderar y proteger la inestable coalición contra Bin Laden y los problemas internos provocados por el ataque y sus secuelas, el presidente Bush acertó su reciente viaje a Extremo Oriente, pero no canceló su viaje a la Cumbre de Shanghai, y uno de los momentos culminantes fueron sus reuniones con Zhang Ze Min y el presidente ruso, Putin.

Estados Unidos ha manifestado que está contemplando la posibilidad de suavizar las restricciones relativas a las ventas de armas a China. Esto podría permitir que China adquiriera los repuestos que tanto necesita para sus helicópteros Black Hawk.

Y ha habido otros indicios de una especie de deshielo de los contactos entre los dos países. Por ejemplo, en el momento álgido del incidente del avión espía estadounidense (que ahora casi parece historia de la antigüedad), el presidente Bush se negó a hablar por teléfono con Zhang Ze Min, pero desde el 11-S han hablado varias veces. El presidente Bush llegó al extremo de describir a Zhang como un destacado líder de una gran nación.

Por su parte, China ha expresado su apoyo a las políticas estadounidenses contra el terrorismo y su disposición a compartir sus servicios secretos con Estados Unidos. China también ha quitado importancia a la posible crisis que podría haberse desencadenado tras el descubrimiento de numerosos aparatos de escucha avanzados en el Boeing 767 que los chinos compraron y equiparon en Estados Unidos para que prestara servicio al presidente Zhang. Está previsto que el presidente Bush declare que Estados Unidos apoya la política de 'una China', y que se abstenga de criticar las medidas tomadas por la República Popular China contra algunas de sus minorías musulmanas.

Algunos podrían alegar que ahora estamos presenciando un cambio y una transformación casi históricos de los lazos y relaciones entre las dos naciones. Un cambio basado en un cierto entendimiento de la necesidad de aunar fuerzas, o al menos de abstenerse de entrar en conflicto ante una amenaza mayor: la amenaza del terrorismo. La necesidad de buscar la reconciliación y establecer diálogos para difuminar los temas de controversia.

Ésta parece una percepción simplista que no tiene en consideración el inmenso abismo real que separa los dos grandes países. Se trata de una rivalidad histórica en la que China aspira a unirse, si no a sustituir, a Estados Unidos como superpotencia. Pretende adquirir la prominencia que está convencida que merece en la comunidad internacional y, por otra parte, Estados Unidos, dirigido por un presidente como Bush, básicamente no desea compartir ni ceder su posición como país más dominante del mundo y considera que China constituye una amenaza para el orden mundial.

Lo que tenemos ante nosotros es un 'matrimonio de conveniencia', ya que, en la actual coyuntura histórica, el deshielo de las relaciones interesa a ambos países. El presidente Bush pretende construir, reforzar y proteger su coalición contra el terrorismo y ésa es su máxima prioridad. Para alcanzar este objetivo e incluir a la República Popular China en la coalición está dispuesto a dejar al margen las cuestiones de enfrentamiento y rivalidad, y mirar a otro lado para no ver las medidas tomadas por los chinos para promover su causa.

Los chinos entienden que formar parte de la coalición les garantiza un alto grado de aceptación y libertad a la hora de perseguir sus otros objetivos nacionales e internacionales, siempre y cuando se mantengan en un discreto segundo plano.

Cuando la cuestión de la lucha contra el terrorismo deje de ser la máxima prioridad por haberse alcanzado finalmente algún tipo de solución, victoria o compromiso, necesariamente tendrá que haber un cambio en la situación de las relaciones entre las dos naciones. Las sospechas, la rivalidad y las diferencias intrínsecas empezarán a destacar nuevamente.

Las discrepancias sobre cuestiones como Taiwan, los derechos humanos, las áreas de influencia y los tratados de defensa dominarán el panorama. Una vez más presenciaremos y afrontaremos los peligros de la 'competencia estratégica', que a su vez repercutirán en peligros locales, regionales e internacionales.

¿Qué se puede o se debería hacer para diluir los temas de disputa y enfrentamiento que podrían acabar teniendo repercusiones mundiales y provocar inestabilidad y desorden? La actual crisis desencadenada por los atentados terroristas contra Estados Unidos ha traído consigo una 'ventana de oportunidad' real para establecer un diálogo sincero, abierto, y esperemos que productivo, entre las dos naciones. El hecho de que tanto China como Estados Unidos estén juntos en la lucha contra el terrorismo, en lugar de enfrentarse el uno al otro por la 'competencia estratégica', puede permitirles aprovechar esta oportunidad de establecer un mecanismo para abrir vías de negociación con objeto de lograr un mayor entendimiento y compromiso, basados en la buena voluntad y la cooperación. Esto puede ayudar a evitar que 'el día después' vuelvan a chocar respecto a los temas de enfrentamiento y rivalidad anteriores a la coalición.

27 de enero 2002 **La guerra del mundo**

La guerra o lucha de Estados Unidos contra Al Qaeda y los grupos terroristas vinculados a la organización de Bin Laden se está ampliando a diversos confines del mundo. Washington ha enviado más de 600 soldados a Filipinas de 'maniobras' y para 'entrenar' a fuerzas locales a luchar en Mindanao contra la guerrilla de Abu Sayyaf. Fundado en 1990 por ex combatientes contra los soviéticos en Afganistán para instaurar un estado islámico independiente en la isla, este grupo tiene en su poder al secuestrado matrimonio estadounidense Burnham.

El anuncio de la llegada de los soldados americanos ha despertado el nacionalismo dormido en Filipinas desde que EE UU dejó sus bases en aquel país hace una década. Para ellos comporta peligro, pues una parte de estos comandos será desplegada en la zona de conflicto. En la lucha contra las redes terroristas es un paso más en la nueva *guerra-red* librada de forma simultánea en muy diversos frentes combinando comandos con alta tecnología y fuerzas locales. Es también lo que parece estar intentando EE UU en Somalia, donde busca un puerto seguro, en Yemen y en otros lugares. Todos estos pasos para destruir santuarios terroristas en territorios que los Estados no controlan deben llevar a construir instituciones e infraestructuras para evitar que el cáncer se reproduzca, y no simplemente a generalizar los frentes.

'Nuestra lucha contra el terrorismo empezó en Afganistán, pero no va a terminar allí', ha afirmado Bush. La guerra de Afganistán no está concluida, como ha quedado de manifiesto tras los últimos bombardeos o el último y violento ataque contra restos de Al Qaeda y los talibanes. Bin Laden y el mulá Omar siguen en paradero desconocido. Pero el frente se amplía hasta Extremo Oriente y hacia África, ante sospechas de posibles ataques contra intereses de EE UU o de presencia de células de Al Qaeda o grupos vinculados con *la base*.

Desgraciadamente, la estrategia está llevando la seguridad a límites difícilmente compatibles con la democracia. Estados Unidos ha lanzado un aviso contra militantes islamistas en Uzbekistán, en defensa de un presidente, Karimov, heredado de la era soviética. Washington y los europeos prefieren ignorar la continuación de la represión rusa en una Chechenia que temen se haya convertido en una vía de escape desde Afganistán. También EE UU tiene el ojo puesto en Irak e Irán, aunque de momento sin cambiar de política. Resultan, sin embargo, significativas las maniobras de varios países en la península Arábiga, donde Alemania ha enviado un comando especializado en la detección de armas nucleares, químicas y bacteriológicas. A la vez, EE UU ha presionado sobre varios países para que detengan a islamistas extremistas, desde Pakistán a Indonesia o Malaisia, pasando, sin tener que pedirlo, por Barcelona, Londres o Alemania, donde se ha detenido a supuestos miembros de *la base*.

Ahora bien, esta *guerra-red* resultará de poca utilidad si el grave deterioro de la situación en Oriente Próximo lleva a un renovado terrorismo a escala internacional. Estados Unidos tiene que ejercer toda su presión para evitar que estalle una zona explosiva

PRESENTACIÓ PAC 3 - NOTICIA PER L'ANÀLISI - MÒDUL VI :

Aquestes línies d'anàlisi són per oferir-vos unes guies que us facilitin l'anàlisi. No s'han de realitzar totes les línies proposades, sinó cal escollir-ne una i fer-ne un anàlisi.

Línies d'anàlisi

- **Quin és el paradigma en termes de Khun que aquests experiments descriuen ? (pp25-26)**
- **Quines crítiques creus que es farien des de la nova sociologia de la ciència (pp28-31)?**
- **Des de la psicologia i el seu paradigma dominant avui en dia, quin paper haurien de tenir els valors en aquesta mena de teràpies portades a terme en centres residents per a malaltes de trastorna alimentaris?. Consulta les pp. 33-37**

Presas de su propio cuerpo

El hospital La Fe de Valencia aísla a las pacientes que no superan por sí mismas la anorexia y bulimia como terapia

SUSA DASCA | Valencia . El País, 18 de noviembre del 2001

La Fe es el único hospital de Valencia que cuenta con una Unidad de Trastornos de Conducta de la Alimentación, (UTCA). Allí están ingresadas las pacientes que sufren anorexia o bulimia y que no han podido superar la enfermedad por sí mismas. Para ayudarlas, se les aísla totalmente del exterior y siguen unas normas muy estrictas, casi carcelarias.

Por eso no resulta fácil el acceso. La puerta está cerrada con llave y hay que llamar por un interfono para entrar. La planta se compone de cinco habitaciones dobles y, aunque en principio son iguales a las de cualquier otra planta, mantienen alguna excepción.

Los ingresos duran de dos a tres meses. En ese tiempo, las habitaciones comienzan a tener un ambiente más cálido, más personal. Las internas cuelgan fotos familiares o algún póster por las paredes. También suelen tener algún peluche en la cama. Pero no hay televisión, ni libros. 'Estamos como en *Gran Hermano*', protesta una de las internas.

Elena tiene 22 años y empezó a tener síntomas de anorexia a los 19. Lleva ingresada desde hace dos meses. 'Cuando llegué aquí fue terrible. En cuanto me despedí de mi familia, crucé la puerta y me sentí absolutamente sola. No me dejaban hacer nada. No podía ni leer. La única comunicación posible era con las demás enfermas', explica.

Le costó adaptarse porque no llegó nada convencida, no tenía muy claro que estuviera enferma y, por lo tanto, no veía la necesidad del ingreso. 'Separarme de mi familia fue terrible y además, la debilidad me afectó hasta el punto que la cabeza no me regía muy bien', confiesa.

**Elena se negó a
usar un champú
con proteínas
para no
engordar a
través de la piel**

Lo pasó muy mal. Los días se le hacían eternos. Le dejaban hacer muy pocas cosas y, además, tenía que soportar que las enfermeras la observaran continuamente para hacerle el seguimiento a su enfermedad. Las anoréxicas aprenden a mentir para no comer. 'No necesité echarle mucha imaginación', reconoce Elena, 'simplemente decía que tenía que estudiar y que ya había comido, que no tenía hambre o que comería más tarde'. Así consiguió estar cinco días seguidos sin alimentarse. Incluso llegó un momento que no quería ducharse con un champú que había en su casa porque tenía proteínas. 'Pensaba que podía engordar al entrarme por la piel. La obsesión resultaba insoportable', revela.

Pero hay otras enfermas que aprenden a esconderse la comida. Desmenuzan los alimentos y los esconden en los bolsillos, en las mangas o en cualquier otro sitio. Así consiguen alimentarse con una Coca-cola al día o tomar una sola manzana en 48 horas. Una de las chicas recién ingresadas en La Fe ha empezado su dieta a través de un gotero. De momento, aunque comparte el comedor con las demás, su cuerpo está tan degradado que no admite ningún alimento sólido.

Todo es consecuencia de su empeño en no probar bocado. De esta forma, pretenden conseguir un cuerpo según marcan los estereotipos. Pero, desgraciadamente, la enfermedad no les deja verse delgadas jamás. Aunque lleguen a 35 o 40 kilos, un peso irrisorio en chicas que suelen medir, como mínimo, 1,65 o 1,70 metros, ellas se miran en el espejo y siguen viéndose 'hechas unas focas'.

De ahí la necesidad de una reeducación total de la enferma para crear unas condiciones que faciliten la búsqueda de nuevas necesidades. Las enfermeras se encargan de poner en práctica una dura vigilancia. Y la primera norma es observar todos sus movimientos para que no puedan zafarse de sus obligaciones y menos aún, de las cinco comidas diarias necesarias para volver a tener un cuerpo sano.

'Al principio me molestaba muchísimo que las ATS estuvieran todo el día pendientes de mí. Ahora ya me he acostumbrado', cuenta Elena. 'En cada comida están a tu lado para ver cómo masticas. Tienes un tiempo determinado para hacerlo. Así evitan que estés dando vueltas a la comida, mirándola pensando que si te la tragas, serás gorda y horrible'.

En la puerta de cada habitación tienen colgado un cartel con todas las obligaciones diarias, desde el tiempo de reposo, hasta la hora de la colada. Pueden fumar cinco cigarrillos diarios, pero tienen vigiladas las taquillas. Sólo se abren cuando necesitan coger ropa, algo de aseo y nada más. Y hay otro lugar en constante observación: el baño. 'Los cierran con llave', sigue contando Elena, 'para que no puedas vomitar, ni tirar los medicamentos. De la misma forma que nos registran la ropa después de comer o las papeleras de los dormitorios. Todo, por si hemos tirado algo de comida'. Porque si la anorexia se produce por la falta de alimentación, la bulimia es justo lo contrario. Comen compulsivamente para más tarde vomitar rápidamente lo ingerido, antes de que el cuerpo empiece a asimilar lo comido. Estos trastornos acaban afectando a las relaciones familiares y también a las personales.

Elena lo vivió así: 'Me cambió el carácter, no quería salir de casa, ni ver a nadie. Empecé con la enfermedad por una tontería, la gente se burlaba de mí porque estaba un poco gordita. Sentía que tenía que matizar mi personalidad, cambiar. Mi única obsesión y mi único pensamiento era adelgazar'.

A pesar de la dureza del ingreso, Elena reconoce que lo más positivo fue encontrarse con gente que estaba pasando lo mismo que ella y con algunas compañeras que ya habían superado los primeros días y que podían ayudarla. 'Ahora, después de dos meses, yo puedo hacer lo mismo', asegura.

Elena se siente orgullosa. Ya ha pasado lo peor y, aunque sigue mirando la comida con cierto temor, ya no lo encuentra tan terrible como antes. Ahora todo resulta más fácil. Pasados los primeros días, las enfermas deben aumentar su peso. Si ganan los gramos prescritos, consiguen premios o recompensas.

Lo mejor es que también empiezan a ver a la familia. 'Primero tienes tres visitas a la semana', relata Elena, 'más tarde puedes verlos todos los días, luego sales a la calle con ellos e incluso puedes irte a casa los fines de semana. Vas volviendo a la normalidad'.

A pesar de la difícil adaptación, Elena cree que ella no hubiera podido superar la anorexia de otra forma. Ya le queda poco tiempo. Aún sigue mirando la comida con respeto, pero cree que será capaz de olvidarse de ella.

Las diez camas del centro están ocupadas. Cuando dejan la unidad, dependiendo de la prescripción facultativa, siguen yendo a La Fe a la hora de comer para seguir controladas. De esta forma se intenta evitar que vuelvan a caer en la enfermedad, aunque durante el primer año resulta muy difícil conseguirlo. Si el problema se alarga durante mucho tiempo, puede llegar a producir enfermedades crónicas.

La más importante es la descalcificación de los huesos. Eso no significa que se rompan con facilidad, pero son mucho más frágiles. El abuso de laxantes puede acabar afectando al corazón y, en algunos casos, la anorexia puede producir infertilidad en las mujeres, aunque no suele ser muy frecuente.

Elena saldrá dentro de poco del hospital. Ha pasado más de dos meses en la Fe y sabe todo lo que eso supone. Aún así no puede estar segura de que haya conseguido curarse. Sabe que tanto la anorexia como la bulimia empiezan por una idiotez, pero pueden suponer muchos años de esfuerzos para conseguir superarlas.

CORRECCIÓ PAC3 (Consultor: Jordi Sanz Porrás):

Sense correcció.